

КРИМІНАЛЬНИЙ ПРОЦЕС ТА КРИМІНАЛІСТИКА; СУДОВА ЕКСПЕРТИЗА, ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВА ДІЯЛЬНІСТЬ

DOI: 10.34015/2523-4552.2024.2.07

УДК: 343.1

Бурдоль В. В.,
*здобувач вищої освіти третього
освітньо-наукового рівня
Національного аерокосмічного
університету ім. М. Є. Жуковського
«Харківський авіаційний Інститут»
ORCID: 0000-0003-0776-4612*

НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ УЧАСНИКІВ КРИМІНАЛЬНОГО СУДОЧИНСТВА

Стаття присвячена дослідженню питань значення системи джерел кримінального процесуального права, якими здійснюється нормативно-правове регулювання кримінальних процесуальних відносин з приводу забезпечення безпеки учасників кримінального судочинства. Відмічено, що застосування заходів безпеки під час кримінального провадження відбувається за умови обов'язкового правового опосередкування нормами галузі кримінального процесуального права. Завдяки цьому забезпечується повнота врегулювання цих відносин та чітка визначеність правової поведінки їх учасників, що має забезпечити захист життя, житла, здоров'я та майна учасника кримінального провадження від протиправних посягань. Відмічається, що основу правового регулювання застосування заходів безпеки складає кримінальне процесуальне законодавство, яке представлено виключно актами законодавства України. Але поряд з цим важливу роль у врегулюванні організаційних відносин при застосуванні заходів безпеки відіграють підзаконні у тому числі акти рекомендаційного характеру. Звертається увага, що сучасний стан нормативно-правового регулювання забезпечення безпеки учасників кримінального судочинства не позбавлений недоліків. Насамперед це стосується необхідності взаємного узгодження норм Конституції України, Кримінального процесуального кодексу України та спеціального закону. З цією метою пропонується у Кримінальному процесуальному кодексі України на рівні його завдань, як елемент засади пріоритету людини, її права та свободи та як частину системи заходів забезпечення кримінального провадження нормативно визначити та більш чітко регламентувати питання забезпечення безпеки учасників кримінального судочинства.

Ключові слова: кримінальне провадження, кримінальне процесуальне право, кримінальне процесуальне законодавство; забезпечення безпеки учасників кримінального судочинства, гарантії прав та свобод особи.

Постановка проблеми. Забезпечення безпеки учасників кримінального судочинства здійснюється в межах певної процесуальної процедури, під час якої між відповідними учасниками кримінального провадження виникають відносини. Ці відносини є предметом регулювання кримінального процесуального права, а тому існують у формі кримінальних процесуальних відносин. Саме норми цієї галузі регламентують застосування вказаних заходів, статус відповідних осіб тощо. І від повноти їх врегулювання та чіткості викладення відповідних норм кримінального процесуального права, їх відповідності загально-визнаним стандартам у цій сфері, конституційним засадам та засадам кримінального провадження залежить дієвість заходів безпеки учасників кримінального судочинства. І тому актуальним завданням науки кримінального процесу є подальше вивчення змісту та удосконаленні правової основи цієї складової кримінального провадження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Тематику прав особи у кримінальному провадженні, зокрема в аспекті права на безпеку та застосування відповідних заходів її забезпечення досліджували такі українські вчені як: В. В. Бурлака, С. В. Гайду, І. В. Гловюк, О. В. Ільченко, Б. М. Качмар, В. В. Корецька, О. П. Корецький, П. С. Михайлов, А. М. Орлеан, Д. П. Письменний, М. А. Погорецький, А. В. Свінцицький, П. В. Серебрянський, В. Є. Тарасенко, Г. К. Тетерятник, Л. Д. Удалова,

С. С. Чернявський та інші. Разом з тим, дослідження процесуально-правових аспектів забезпечення безпеки учасників кримінального судочинства не втрачає своєї актуальності з огляду потребу подальшого удосконалення національного кримінального провадження відповідно до вимог міжнародних та європейських стандартів у сфері кримінального судочинства.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження ролі нормативно-правової основи регулювання забезпечення безпеки учасників кримінального судочинства, а також наведення шляхів його удосконалення.

Виклад основного матеріалу. У фаховій літературі кримінальне процесуальне право характеризують як галузь, яка регламентує кримінальну процесуальну діяльність та регулюють порядок діяльності у кримінальному провадженні та встановлює конкретні правила поведінки учасників кримінального провадженнями [1, с. 54]. З наведеного можна звернути увагу на важливе значення нормативно-правової регламентації для забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві, яке є частиною кримінальної процесуальної діяльності як і процесуальні відносини, які виникають у зв'язку зі застосуванням таких заходів. Саме завдяки кримінальному процесуальному праву забезпечується упорядкування цієї особливості системи кримінальних процесуальних відносин. Тут знаходить своє відображення

реалізація регулятивної та охоронної функцій права, зокрема через дію кримінального процесуального права. Адже, як вказують науковці, ця галузь встановлює ефективний порядок кримінального провадження, забезпечуючи оптимальні умови для виконання його завдань, наділяючи органи держави, посадових осіб необхідними повноваженнями, а також створює умови й гарантії, які забезпечують особам, що залучаються до кримінального провадження, захист їх прав, свобод і законних інтересів [1, с. 56]. Тобто правова основа процесуальної діяльності по забезпеченню безпеки учасників кримінального судочинства не тільки упорядковує цю діяльність, а що є не менш значущим, – створює гарантії охорони прав, свобод учасників кримінального провадження та гарантії їх безпеки. Завдяки цьому відповідна діяльність отримує своє нормативне впорядкування, тобто правову визначеність застосування заходів безпеки, а обумовлені нею відносини стають кримінальними процесуальними відносинами. Все це сприяє досягненню мети кримінального провадження.

З'ясувавши роль правового регулювання діяльності по застосуванню заходів безпеки щодо осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві, наведемо бачення складу його нормативно-правової основи.

Так, ст. 1 КПК України визначає, що кримінальне провадження взагалі та досліджувана у статті діяльність зокрема регламентується актами кримінального процесуального законодавства України. Схожий підхід до визначення правової основи реалізовано у Законах України «Про забезпечення безпеки осіб, які

беруть участь у кримінальному судочинстві» (ст. 4) та «Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів» (ст. 4). За своєю юридичною природою всі перелічені у кодексі та цих законах України акти є актами законодавства. Це вказує на важливість кримінальних процесуальних відносин, що і обумовлює такий високий рівень засобів їх правового врегулювання як закон. Такий підхід окрім положень ст. 1 КПК України базується і на нормах ст. 92 Конституції України, яка прямо закріплює вимогу, що низка суспільно значущих питань, у тому числі і для сфери кримінального судочинства, визначаються виключно законами України [2]. Тому беручи до уваги наведене та враховуючи приписи ст. 92 Конституції України, доходимо до висновку, що питання забезпечення безпеки учасників кримінального судочинства мають бути визначені виключно актами кримінального процесуального законодавства.

Але звернемо увагу, що правове регулювання у досліджуваній сфері не обмежується лише актами законодавства. Так, правове регулювання як процес упорядкування суспільних відносин здійснюється за рахунок відповідних засобів, до яких відносять правові (нормативно-правові) акти [3, с. 95-98]. Не заперечуючи провідної ролі актів законодавства як джерел кримінального процесуального права, допускаємо, що регулювання процесуальних відносин здійснюється за допомогою підзаконних актів. О. М. Дроздов відмічає, що у кримінально-процесуальній діяльності існують також організаційно-процесуальні відносини, що регулюються відомчими нормативними актами, і які спрямовані на

організацію виконання норм кримінально-процесуального законодавства [4, с. 9]. Ця позиція заслуговує на увагу.

Так, якщо проаналізувати саме поняття «забезпечення безпеки» (ст. 1 Закону України «Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві»), то відмітимо, що це не тільки здійснення правоохоронними органами системи правових заходів, а також система організаційно-технічних та інших заходів. Ця підтверджується також змістом ст. 7 вказаного закону, яка передбачає перелік заходів забезпечення безпеки, де частина з цих заходів не має ані процесуального характеру, ані процесуальної форми реалізації, а носять характер організаційно-технічних заходів. Відповідно, якщо підстави застосування вказаних заходів і передбачені законом, то порядок, умови та способи будуть визначатися підзаконними актами, які регулюють організаційно-процесуальні відносини.

Підставою для віднесення до засобів регулювання кримінального провадження підзаконних нормативно-правових актів є ч. 3 ст. 9 КПК України, у якій вказано, що *закони та інші нормативно-правові акти* України (виділ. авт.), положення яких стосуються кримінального провадження, повинні відповідати цьому Кодексу [5]. Тобто законодавець розрізняє закони та інші нормативно-правові акти, які стосуються кримінального провадження. Отже до правової основи регулювання кримінальних процесуальних відносин щодо забезпечення безпеки учасників кримінального судочинства відносяться акти законодавства та підзаконні нормативно-правові

акти, які стосуються кримінального провадження та регулюють окремі питань застосування норм кримінального процесуального законодавства.

Враховуючи наведене щодо системи нормативно-правових актів, які регламентують застосування досліджуваних заходів, проаналізуємо роль окремих актів у впорядкуванні досліджуваних у статті правовідносин.

Основоположним нормативно-правовим актом системи кримінального процесуального законодавства є Конституція України, яка має найвищу юридичну силу, що визначає базовий характер цього акта. Аналіз Основного Закону засвідчує, що цей акт безпосередньо визначає людину, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпеку в Україні найвищою соціальною цінністю (ст. 3) [2]. Ці явища і є об'єктом забезпечення під час застосування відповідних заходів (ст. 1 Закону України «Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві»). Саме тому звертається увага, що, виходячи з цих положень Конституції України, безпека учасників кримінального судочинства є одним із пріоритетів державної політики, а забезпечення безпеки можна розглядати як конституційну гарантію держави, що тісно пов'язана з окремими принципами кримінального процесу [6, с. 9]. Причому, ч. 3 ст. 3 Основного Закону містить припис, що забезпечення зміст прав і свобод людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави [2]. Погодимося з думкою, що керуючись цією нормою можна сказати, що право на безпеку учасників кримінального

провадження слід розглядати як одне із найважливіших конституційних прав людини [7, с. 409]. Своє продовження закріплення основних елементів статусу особи у тому числі тих, що утворюють сферу її особистої безпеки, знаходить у розділі II «Права, свободи та обов'язки людини і громадянина» Конституції України. Тому робимо висновок, що в Основному Законі віднаходять своє закріплення норми, якими визначається безпековий статус особи взагалі та у сфері кримінального судочинства зокрема.

Таким чином, Конституція України як джерело кримінального процесуального права є основою правового регулювання забезпечення безпеки учасників кримінального судочинства та на вищому рівні визначає, людину, її безпеку як найвищу соціальну цінність, що обумовлює утвердження та забезпечення цих явищ з боку уповноважених органів у сфері кримінального судочинства, що має віднайти своє відповідне нормативне закріплення. Це робить доцільним закріплення на рівні засад кримінального провадження визнання обов'язку держави забезпечити безпеку особи як учасника кримінального провадження.

Наступним елементом кримінального процесуального законодавства, відповідно до ч. 2 ст. 1 КПК України, є міжнародні договори України. Їх статус в ієрархії нормативно-правових актів національного законодавства визначається ст. 9 Конституції України та ст. 19 Закону України «Про міжнародні договори України», а у кримінальному процесуальному законодавстві відповідно до ч. 2 ст. 1, ч. 4 ст. 9 КПК

України. Важливість норм міжнародних договорів як джерел кримінального процесуального права пов'язана насамперед з тим, що вони містять стандарти прав людини. Вважаємо, що це і визначає роль міжнародних договорів саме як гарантій прав осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві, під час застосування до них заходів, зокрема і щодо досліджуваного питання. Зокрема це такі акти як: Загальна декларація прав людини; Міжнародний пакт про громадянські і політичні права; Кодекс поведінки службовців органів правопорядку; Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод; Конвенція ООН проти транснаціональної організованої злочинності; Конвенція ООН проти корупції; Римський Статут Міжнародного Кримінального Суду; Конвенція Ради Європи про заходи щодо протидії торгівлі людьми; Декларація основних принципів правосуддя для жертв злочинів та зловживання владою та ряд інших. Щодо їх ролі, то О.М. Дроздов відмічає, що договори України у сфері боротьби зі злочинністю мають важливе значення в тому, що вони певною мірою уніфікують чинне кримінально-процесуальне законодавство з точки зору загальновизнаних принципів та вимог, що ставляться міжнародним співтовариством до цього виду державної діяльності [4, с. 12]. Погоджуючись з такою думкою відмітимо, що вона акцентує увагу на необхідності подальшої імплементації в національне кримінальне процесуальне законодавство загальновизнаних принципів та вимог по забезпеченню безпеки учасників кримінального судочинства.

Звісно, що ч. 2 ст. 1 КПК України як складові кримінального процесуального законодавства України веде мову виключно про міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України. Але окремим аспектом застосування міжнародно-правових актів у сфері кримінального судочинства є питання ролі та місця актів рекомендаційного характеру. Зокрема до їх числа у досліджуваній сфері віднесмо такі акти як: Рекомендація № R(85)1 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо положення потерпілого в рамках кримінального права і кримінального процесу, Рекомендація № R(97)13 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо залякування свідків і прав сторони захисту, Рекомендація Rec(2005)9 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо захисту свідків та осіб, які співпрацюють з правосуддям, Rec(2006)8 Рекомендація Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо допомоги потерпілим від злочинів тощо.

Основне їх призначення сприяти правильному застосуванню положень окремих конвенційних документів. Така їх роль та значення дали підставу О. М. Дроздову для висновку, що положення актів, які мають рекомендаційний характер повинні бути реалізовані в національному кримінально-процесуальному законодавстві [4, с. 13]. Тому доцільним є як узагальнення положень таких рекомендаційних актів, так і опрацювання відповідних пропозицій щодо удосконалення з їх урахуванням положень національного законодавства. Але щодо застосування міжнародно-правових актів

рекомендаційного характеру у сфері кримінального судочинства вказано, що міжурядові і міжвідомчі міжнародні договори мають підзаконний характер, тому що вони, не повинні суперечити міждержавним міжнародним договорам та законам, а також не повинні встановлювати права і обов'язки громадян, у тому числі і у сфері кримінального судочинства [4, с. 12-13]. Це важливий момент, який визначає ієрархію системи міжнародних актів та встановлює межі в яких можуть регулювати суспільні відносини акти рекомендаційного характеру.

Наступним елементом кримінального процесуального законодавства, який визначає питання безпеки учасників кримінального судочинства, є КПК України. Норми, які регламентують досліджувані відносини, враховуючи їх однорідність та відносну відокремленість, вчені вважають окремим інститутом кримінального процесуального права. Так, зауважується, що інститут забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві, є важливим елементом системи кримінального процесу України [8, с. 335]. І це так. Але з урахуванням характеристики КПК України як базового акта у цій сфері варто очікувати відповідне врегулювання питання основних питань інституту забезпечення безпеки учасників кримінального судочинства саме у ньому. Зокрема як це мало місце у ст. ст. 52-1-52-5 КПК України 1960 р. [9].

Щодо сучасного стану правового регулювання питання забезпечення безпеки особи, які беруть участь у кримінальному судочинстві, то І. Гловюк зауважує, що специфіч-

ною рисою КПК України 2012 року стала бланкетна регламентація застосування заходів забезпечення безпеки. Як вона вказує, КПК України загалом передбачає окремі питання (ст. ст. 27; 232, 336; 352 тощо), а інші питання регламентовані Законом України «Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві» [10, с. 2]. Тобто законодавець у КПК України передбачив лише окремі процесуальні аспекти застосування вказаного інституту. Але зауважимо, що Закон України «Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві» був прийнятий у 1993 році. Аналіз змін до нього свідчить, що вони істотно не вплинули на сам підхід до правового регулювання вказаного питання, не включили нові зокрема такі, що визначені міжнародними стандартами у цій сфері форми та методи забезпечення безпеки учасників кримінального судочинства. При цьому чинний КПК України був ухвалений на новому ідеологічному підґрунті. Це свідчить про можливі колізії на концептуальному рівні між КПК України та цим законом. Науковці дають різні оцінки стану правової регламентації цього питання у кримінальному процесуальному законодавстві.

Приміром, А. М. Орлеан вказує, що чинний КПК України не повторює, як це було у КПК 1960 р., положення Закону України «Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві», а навпаки – доповнює та розширює систему заходів безпеки, передбачає інші процесуальні можливості для захисту учасників кримінального провадження від протиправного впливу [11, с. 88]. Ця точка зору ха-

рактеризує КПК України як додатковий, але самостійний засіб регулювання вказаної діяльності, беручи до увагу, що ті чи інші питання цього інституту, як вказує А. М. Орлеан, знаходять свій прояв фактично у більшості глав цього нормативно-правового акта. І хоча А. М. Орлеан зазначає, що КПК України «розширює систему заходів безпеки», але це дещо не узгоджується з характеристикою цього акта як базового відносно спеціального Закону України «Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві». Відповідно постає питання про потребу врегулювання на рівні КПК України базових питань вказаного інституту.

Тому поряд з позитивною оцінкою ролі КПК України у цій сфері, окремі науковці зауважують, що цей акт має недоліки. Приміром, А. В. Свінцицький звертає увагу, що чинний КПК України майже не містить норм, які б визначали суб'єктів та процесуальний порядок забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному провадженні, що, на його думку, пояснюється тим фактом, що інститут забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному провадженні, регулюється кількома нормативно-правовими актами [12, с. 241]. П. В. Серебрянський констатує, що аналіз норм КПК України свідчить, що питання забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному процесі залишаються не повністю врегульованими, що викликано перш за все відсутністю у КПК 2012 року спеціальних норм стосовно інституту забезпечення безпеки осіб, що беруть участь у кримінальному процесі, на відміну

від попереднього КПК 1960 року [13, с. 579]. Б. М. Качмар прямо зауважує, що хоча національне законодавство містить значний масив джерел, які регламентують правовідносини, пов'язані із забезпеченням безпеки учасників кримінального судочинства, проте, він є неузгодженим, містить колізії, прогалини нормативного регулювання [14, с. 9]. Наведена ситуація неоднозначності або навіть неповноти правового врегулювання вказаного питання з урахуванням дії ч. 3 ст. 9 КПК України не могла не бути поміченою науковцями. Зокрема пропонується внесення до КПК України окремого розділу «Забезпечення безпеки осіб, які сприяють кримінальному судочинству», що посприє створенню чіткого алгоритму забезпечення безпеки особам, які її потребують, доповнить та конкретизує вже існуючий Закон України [8, с. 335]. Своєю чергою А. В. Свінцицький додає, що доцільно передбачити процесуальний порядок забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному провадженні, у КПК України [12, с. 241]. І ці пропозиції заслуговують на увагу.

Але, як вважаємо, кожна з груп науковців має рацію. Так, звісно КПК України як базовий акт у цій сфері має визначати загальні питання інституту забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві. Це може мати місце на рівні завдань та засад кримінального провадження, окремих елементів процесуального статусу учасників цього провадження (їх прав та обов'язків з приводу забезпечення безпеки), окремих процесуальних інститутів (наприклад, заходів забезпечення кримінального про-

вадження). Приміром О. П. Корецький, В. В. Корецька позитивно оцінюючи той факт, що законодавець у 2000 р. вніс у КПК України (1960 р.) відповідні зміни, чим реалізовував підхід до вдосконалення кримінального процесуального закону, окремо вказують, що убачається вірним підхід законодавця щодо систематизації з включення вказаних норм саме до кодифікованого процесуального закону [15, с. 77]. Тому автор згоден з наведеним висновком вчених, який до того ж підтверджується аналізом відповідних статей КПК України. Тому пропонується визначити у КПК України відповідні положення інституту забезпечення безпеки учасників кримінального судочинства на рівні завдань (ст. 2), як складова засад кримінального провадження (ст. 8), окремих елементів процесуального статусу учасників цього провадження (їх прав та обов'язків з приводу забезпечення безпеки відповідних осіб (ст. ст. 36, 40, 40-1, 41), окремих процесуальних інститутів (Розділ II). Це сприятиме врахуванню ієрархічності актів кримінального процесуального законодавства та правовій визначеності при регулюванні відносин по забезпеченню безпеки учасників кримінального судочинства.

Складовою кримінального процесуального законодавства є інші закони України. Серед них особливе місце займає Закон України «Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві», який визначає порядок здійснення правоохоронними органами правових, організаційно-технічних та інших заходів, спрямованих на захист життя, житла, здо-

ров'я та майна цих осіб від протиправних посягань, з метою створення необхідних умов для належного відправлення правосуддя [16]. Науковці характеризують його як спеціальний закон, який регулює цей інститут кримінального провадження, але, зазначають при цьому, що він є застарілим і не відповідає вимогам сучасної кримінальної процесуальної діяльності та європейським стандартам [12, с. 241], а деякі його положення характеризуються невідповідністю новому КПК України та не враховують рішення Європейського суду з прав людини [14, с. 4]. На це була звернута увага. Але до його приведення у відповідність з КПК України він продовжує виконувати функцію регламентації правовідносин, які виникають з приводу забезпечення безпеки учасників кримінального судочинства.

До числа інших законів, які регламентують певні аспекти інституту забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві, варто віднести такі акти, які відіграють наступне значення: Закон України «Про попереднє ув'язнення» створює умови для забезпечення безпеки осіб, узятих під варту, яких розміщують у камерах з додержанням відповідних вимог ізоляції; Кримінально-виконавчий кодекс України у ст. 10 визначає право засуджених, до яких згідно із законом у зв'язку з їх участю у кримінальному судочинстві прийнято рішення про застосування заходів безпеки, адміністрація установи виконання покарань вживає заходів щодо забезпечення безпеки цих осіб; Кодекс України про адміністративні правопорушення у ст. 185-11 встановлює адміністративну відповідальність за

розголошення відомостей про заходи безпеки щодо особи, узятої під захист; Кримінальний кодекс України у ст. 380 встановлює кримінальну відповідальність за невжиття заходів безпеки щодо осіб, взятих під захист; Закон України «Про доступ до публічної інформації» визначає порядок та підстави обмеження доступу до інформації; Закон України «Про державну таємницю» в частині віднесення до державної таємниці інформації про зміст матеріалів оперативно-розшукової діяльності, досудового розслідування та судочинства. Наведені акти містять окремі елементи системи гарантій та механізмів належної реалізації забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві.

Висновки. Розглянувши питання нормативно-правового регулювання забезпечення безпеки учасників кримінального судочинства, відмітимо наступне: визнання на рівні Конституції України людини, її життя і здоров'я, честі і гідності, недоторканності і безпеки в Україні найвищою соціальною цінністю передбачає в силу дії ст. 8 Основного закону належне відображення цих положень у галузевому, зокрема кримінальному процесуальному законодавстві; враховуючи, що безпека особи є одним з конституційно визначених об'єктів утвердження та забезпечення, беручи до уваги відмічену неповноту нормативно-правового регулювання кримінальних процесуальних відносин в цій частині, вбачається доцільним приведення у відповідність базового Закону, який зараз регламентує ці питання, до змісту і форми КПК України, а також більш системне

відображення в останньому інституту забезпечення безпеки його учасників; визнання в Конституції України безпеки людини як найвищої соціальної цінності обумовлює утвердження та забезпечення її у сфері кримінального судочинства у формі обов'язку уповноважених органів держави та їх посадових осіб, що має віднайти своє відповідне нормативне закріплення на рівні завдань та засад кримінального провадження; відмічається важлива роль підзаконних та міжнародних актів рекомендаційного характеру у підвищенні ефективності та дієвості

форм та способів регулювання відповідних правових відносин, де такі акти слугують нормативними засобами впровадження відповідних законодавчих стандартів та практик у правозастосовну діяльність по забезпеченню безпеки учасників кримінального судочинства.

Відповідно, подальшим завданням науки кримінального процесу слід вважати змістовний аналіз та удосконалення аспекту процесуального порядку забезпечення безпеки учасників кримінального судочинства.

Список використаних джерел

1. Кримінальний процес : підручник / [Л. Д. Удалова, В. В. Рожнова, Д. П. Письменний та ін.]; за заг. ред. Д. П. Письменного, Л. Д. Удалової, М. А. Погорецького, С. С. Чернявського. Київ, «ЦУЛ», 2022. 780 с.
2. Конституція України. Відомості Верховної Ради України (ВВР). 1996. № 30. с. 141. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 26.02.2024).
3. Загальна теорія права : підручник / за заг. ред. М. І. Козюбри. К. : Ваіте, 2015. 392 с.
4. Дроздов О. М. Джерела кримінально-процесуального права України : автореф. дис... канд. юрид. наук : 12.00.09. Х., 2004. 19 с.
5. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон від 13.04.2012 № 4651-VI. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text> (дата звернення 26.02.2024).
6. Забезпечення безпеки учасників кримінального судочинства та інших осіб в інтересах правосуддя: науково-методичні рекомендації / Цуцкірідзе М. С., Тетерятник Г. К., Бурлака В. В., Тарасенко В. Є., Гайду С. В. та ін. О., 2022. 65 с.
7. Михайлов П. С. Безпека учасників кримінального провадження як правове поняття. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету, Серія «Право»*. 2022. Випуск 69. С. 408–411.
8. Ільченко О. В., Анісімова Ю. В. Забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві: процесуальні аспекти. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2022. № 1. С. 332–335.
9. Кримінально-процесуальний кодекс України : Закон, кодекс від 28.12.1960 № 1003-05. Верховна Рада УРСР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1001-05#Text> (дата звернення: 26.02.2024).
10. Гловюк І. Як Закон України "про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві" співвідноситься з кримінальним процесуальним кодексом України в контексті СНПК? : експертний коментар. Аналітичний центр ЮрФем. Київ. 2024. URL : <https://jurfem.com.ua/expertnyy-komentar-bezpeka-snpk/> (дата звернення: 27.02.2024).

11. Орлеан А. М. Процедура забезпечення безпеки учасників кримінального провадження: адаптація законодавства України до європейських стандартів. *Актуальні проблеми правознавства*. 2016. № 3 (7). С. 87–92.
12. Свінцицький А. В. Нормативне підґрунтя забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному провадженні в Україні. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2020. № 6. С. 240–242. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2020-6/58>
13. Серебрянський П. В. Порівняльно-аналітична характеристика правового регулювання застосування заходів безпеки до учасників кримінального процесу (зарубіжний досвід формування правової доктрини). *Право і суспільство*. 2016. № 3 (1). С. 193–198.
14. Качмар Б. М. Механізм забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві (кримінальний процесуальний аспект) : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Х., 2017. 20 с.
15. Корецький О. П., Корецька В. В. Безпека учасників кримінального судочинства. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія «Право»*, 2021 (32). С. 75–82. DOI: <https://doi.org/10.26565/2075-1834-2021-32-11>
16. Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві: Закон України від 23.12.2093 № 3782-XII (зі змінами та доповненнями). Верховна Рада України. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1994, № 11, ст. 51.

Burdol V., PhD student of National Aerospace University «Kharkiv Aviation Institute»

ORCID: 0000-0003-0776-4612

Regulatory and legal regulation of ensuring the safety of participants in criminal judicial proceedings

The article is devoted to the study of the importance of the system of sources of criminal procedural law, which carry out the regulatory and legal regulation of criminal procedural relations regarding the security of participants in criminal proceedings. It is noted that the application of security measures during criminal proceedings occurs under the condition of mandatory legal mediation by the norms of the field of criminal procedural law. Due to this, the completeness of the regulation of these relations and the clear definition of the legal behavior of their participants are ensured, which should ensure the protection of the life, housing, health and property of the participant in criminal proceedings from unlawful encroachments. It is noted that the basis of the legal regulation of the application of security measures is criminal procedural legislation, which is represented exclusively by acts of the legislation of Ukraine. But along with this, an important role in the regulation of organizational relations when applying security measures is played by subordinate legislation, including acts of a recommendatory nature. It is noted that the current state of regulatory and legal regulation of ensuring the security of participants in criminal

proceedings is not without shortcomings. First of all, this concerns the need for mutual coordination of the norms of the Constitution of Ukraine, the Criminal Procedure Code of Ukraine and a special law. To this end, it is proposed in the Criminal Procedure Code of Ukraine at the level of its tasks, as an element of the principle of the priority of the person, his rights and freedoms and as part of the system of measures to ensure criminal proceedings, to normatively define and more clearly regulate the issue of ensuring the safety of participants in criminal proceedings.

Keywords: *criminal proceedings, criminal procedural law, criminal procedural legislation; ensuring the safety of participants in criminal proceedings, guarantees of the rights and freedoms of the individual.*